

Handleiding

Landelijke Klapeksterelling

winter 2009 / 2010

© Millingerwaard, 27 januari 2009, Harvey van Diek, <http://www.harveyvandiek.nl>

De landelijke Klapeksterelling is een samenwerking tussen

November 2009, Remco Wester (Waarneming.nl) & Fred Hustings (SOVON)

1. INLEIDING

Voor sommigen is het een vertrouwd beeld in de winter, voor anderen blijft het toch een zeldzame gast in de regio: de Klapekster *Lanius excubitor*. In de trektijd duiken Klapeksters op allerlei plekken op. Een deel van deze vogels blijft maar kort en vertrekt naar elders. Een ander deel blijft daarentegen hangen in ons land om er de winter door te brengen. Op welke plekken zitten ze vooral? Hoeveel verblijven er deze winter in ons land? Zijn er opvallende verschillen met vorige winters?

Waarneming.nl en SOVON slaan opnieuw de handen ineen. Na de succesvolle tellingen van vorige winters, opgestart door Matthijs Broere, wordt de landelijke Klapekstertelling dit jaar herhaald. Dit wordt zoveel mogelijk gedaan in samenwerking met lokale vogelwerkgroepen, KNNV, IVN, et cetera. Hoe meer mensen meetellen, hoe completer het landelijke overzicht kan worden. Doe daarom mee! Elke Klapeksterwaarneming is waardevol.

2. TELWEEKENDEN

De telling vindt in de winter 2009/2010 plaats in de volgende weekenden: **19 / 20 december** 2009 en **23 / 24 januari** 2010

2.1 TELLEN BUITEN DE TELWEEKENDEN

Meldingen van Klapeksters buiten de bovengenoemde data worden nuttig gebruikt om bijvoorbeeld de waarschijnlijkheid van een winterterritorium in te schatten. Natuurlijk is het ook mogelijk dat je niet beschikbaar bent op bovengenoemde data. Daarnaast kan het weer kan tegenzitten, waardoor tellen in de betreffende weekenden wordt bemoeilijkt. Dit kunnen allemaal redenen zijn om uit te wijken naar andere data.

Essentieel is in ieder geval dat een gebied ten minste eenmaal wordt bezocht in december, en eenmaal in januari, met een vrije tussenperiode van circa 4 weken.

2.2 CLAIMEN VAN EEN TELGEBIED

Het is bij Waarneming.nl mogelijk een telgebied te 'claimen'. Dat wil zeggen dat je vooraf kunt vastleggen dat je een bepaald gebied wilt tellen. Klik op deze link http://waarneming.nl/claim_gebieden.php en de rest wijst zich vanzelf. Op deze manier kunnen geïnteresseerde tellers zien of een gebied al wordt geteld. Voor de coördinatoren is het juist weer handig, omdat ze kunnen zien welke gebieden nog geen teller hebben en proberen er alsnog tellers voor te vinden.

Er wordt regelmatig vanuit een werkgroepverband deelgenomen aan de tellingen. En soms zitten daar tellers bij die geen account hebben bij Waarneming.nl of via SOVON invoeren. In zo'n geval kan een werkgroep er voor kiezen met de accountnaam van hun werkgroep (indien ze die hebben bij Waarneming.nl) gebieden te claimen. Een andere mogelijkheid is door op één naam alle gebieden te claimen die men wil tellen. Als de coördinatoren in ieder geval maar kunnen zien dat een gebied geteld wordt. Tellers bij een werkgroep die wel een eigen account hebben kunnen natuurlijk zelf een gebied claimen.

3. HET TELLEN

Het zal als vanzelfsprekend bekend moeten zijn, dat men nooit zonder toestemming van terreineigenaren gebieden betreedt die niet openbaar toegankelijk zijn. Betreedt ook zeker nooit afgesloten delen van militaire oefenterreinen, ook al bevinden zich daar mogelijk geschikte plekken voor Klapeksters. Het is in het belang van je eigen veiligheid daar niet te komen. Opengestelde delen van militaire oefenterreinen mogen natuurlijk wel bezocht worden. Ben je vergunninghouder voor een bepaald gebied en je hebt deze geteld, meldt dit dan bij bijzonderheden. Klapeksters zitten niet altijd op hoge uitkijkposten als toppen van bomen of paaltjes. Ze zitten ook regelmatig net onder de top in boomkruinen of juist in topjes van lage struiken. Letten op opvallende 'afwijkende' witte stipjes en deze controleren is ook een methode om ze op te spuren.

Dit jaar wordt er extra aandacht geschonken aan het in kaart brengen van alle potentiële overwinteringsgebieden. Geen enkele Klapekster aangetroffen? Ook dat is waardevolle informatie! Het biedt namelijk de gelegenheid om te kijken in hoeverre bijvoorbeeld, er landschappelijke verschillen bestaan tussen gebieden waar de soort overwintert en gebieden die er voor het menselijk oog geschikt uit zien, maar dat niet zijn voor Klapeksters. Geef daarom ook deze zogeheten 'nulwaarnemingen' door. Zie hierover hoofdstuk 4.

Wil je een (groot) gebied tellen, maar heb je geen medeteller(s)? Neem dan contact met ons op. Wij proberen dan voor een of meer medetellers te zorgen.

3.1 TELMETHODE KLEINE EN OVERZICHTELIJKE GEBIEDEN

Kleine en overzichtelijke gebieden zijn geschikt om in je eentje te tellen. Verplaats je langzaam door het gebied en sta regelmatig enige tijd stil, zodat je de omgeving goed kunt afspeuren. Omdat Klapeksters vaak in de toppen van struiken, bomen en hekwerken zitten, is het noodzakelijk deze goed in de gaten te houden. Neem er de tijd voor, want de vogels kunnen soms enige tijd uit beeld zijn of op de grond verblijven. Heb je een Klapekster gevonden? Noteer goed het tijdstip en de exacte locatie, en houd de vogel in de gaten. Hiermee kun je voorkomen dat je de vogel per ongeluk dubbel telt als deze misschien tijdens het noteren stiekem een paar honderd meter verder is gaan zitten.

3.2 TELMETHODE GROTE EN ONOVERZICHTELIJKE GEBIEDEN

In grote gebieden, bijvoorbeeld uitgestrekte heidevelden, kan tellen een stuk lastiger zijn. De vogels vliegen soms afstanden van enkele kilometers, waardoor de kans op dubbeltellingen groter wordt. Om deze reden is het beter om het gebied met meerdere mensen tegelijk te bezoeken. Ook nu geldt: verplaats je langzaam door het terrein en neem met je medetellers af en toe een strategische positie in. Door 'kruisposten' kunnen delen van het gebied vanuit verschillende kanten dekkend worden bekeken en kan zekerheid worden verkregen of er nu een of meer vogels aanwezig zijn. Klapeksters zijn vanwege hun gedrag soms lastig te vinden. Speur daarom de omgeving goed af. Houd eventueel contact met je medetellers via mobiele telefoon of portofoon. Zeker als je een exemplaar hebt gevonden is het zaak deze goed in de gaten te houden. Laat elkaar weten als een vogel een andere positie heeft ingenomen. Het uitsluiten van dubbeltellingen is zeer belangrijk om overschattingen te voorkomen. Vergeet niet om tijdstippen en locaties zo nauwkeurig mogelijk te noteren. Ook hier: geef ook nulwaarnemingen door. Ze zijn uiterst belangrijk bij de analyse van de resultaten.

4. TELRESULTATEN DOORGEVEN

Of je nu wel of geen Klapekster hebt aangetroffen in je telgebied(en), het doorgeven van deze informatie is van groot belang. Er is een aantal manieren om dit te doen. Je kunt bij zowel Waarneming.nl als SOVON terecht. Let op: je hoeft je waarneming bij slechts 1 van de 2 te melden. Het is overbodig je waarneming tweemaal door te geven. Je kunt dus zelf kiezen bij welke organisatie je de gegevens doorgeeft.

4.1 WAARNEMINGEN DOORGEVEN VIA WAARNEMING.NL

Zorg dat de juiste soortgroep, Vogels, is geselecteerd. Kies in het hoofdscherm van Waarneming.nl voor Projecten -> Invoeren project waarneming.

The screenshot shows the Waarneming.nl website. At the top, there is a navigation bar with the logo and the text 'Waarneming.nl'. To the right, it says 'Ingelogd als Remco Wester Admin' and provides links for 'Uitloggen', 'Forum', 'Help', and 'Kies taal en/of site'. Below the navigation bar, there are several dropdown menus: 'Invoeren', 'Recente waarnemingen', 'Overzichten', 'Mijn waarneming.nl', and 'Projecten'. The 'Projecten' dropdown is open, showing a list of options: 'Invoeren project waarneming' (highlighted), 'Klapekstertelling 2009/2010 telgebieden', 'Klapekstertelling 2008/2009 resultaten', and 'Klapekstertelling 2007/2008 resultaten'. Below the navigation bar, the main content area is titled 'Recente zeldzaamheden'. There are several tabs: 'Vogels', 'Zoogdieren', 'Reptielen en amfibieën', and 'Dagvlinders'. A dropdown menu is open next to the 'Vogels' tab, showing '<Selecteer>'.

Figuur 1. Waar staat de Klapekstertelling

Je dient geregistreerd en ingelogd te zijn om via het projectscherm in te kunnen voeren. Nog niet geregistreerd? Dat kan in enkele minuten via <http://waarneming.nl/registreer.php>. Heb je een account, dan is het scherm hier te vinden <http://waarneming.nl/waarneming/create>. Na het opstarten van de link krijg je onderstaand invoerscherm te zien.

The screenshot shows the 'Waarneming invoeren' form on the Waarneming.nl website. The form is titled 'Waarneming invoeren' and is part of the 'Klapekster telling 2009/2010' project. The form includes the following fields and options:

- project: Klapekster telling 2009/2010
- datum: 2009-11-26
- gebied: (empty text field)
- soortgroep: Vogels
- soort: (empty text field)
- Zeker / Escape
- protocol: losse waarneming
- aantal: 1 (radio buttons for man, vrouw, onbekend)
- stadium (kleed): onbekend
- gedrag: ter plaatse
- biotoop: Onbekend
- bijzonderheden: (empty text area)
- OK button
- precisie: unknown
- embargo: (empty text field)
- X: (empty text field) Y: (empty text field)
- vervagen / vervaag tot km2

The map on the right shows the Netherlands with a red dot indicating the location of the observation. The map includes labels for various cities and regions in the Netherlands and surrounding areas.

Figuur 2. Invoerscherm voor waarnemingen in het project Klapekstertelling 2009/2010

4.2 DE INVOERVELDEN UITGELEGD

Hieronder een korte uiteenzetting over de diverse invoervelden. Probeer altijd zo compleet mogelijk te zijn. In een aantal gevallen zal dat moeilijk zijn, bijvoorbeeld bij 'kleed'.

PROJECT

Kies voor 'Klapekster telling 2009/2010'

GEBIED

Selecteer op de gebruikelijk wijze het gebied dat bezocht is. Je ziet nu dat de polygoon van het gebied getoond wordt. Als je het hele gebied doorzocht hebt hoeft je niet op de kaart te klikken. Als je een losse waarneming gedaan hebt kun je door zoomen en klikken de juiste positie /exactheid aangeven.

PROTOCOL

Hier heb je de keuze tussen **losse waarneming** en **gebied doorzocht**. Kies **losse waarneming** als je toevallig een Klapekster bent tegen gekomen binnen de projectdata. Kies **gebied doorzocht** alléén als je het gekozen gebied geheel op Klapeksters hebt gecontroleerd. Dit houdt in dat je daadwerkelijk alle hoeken hebt bekeken waar Klapeksters zouden kunnen zitten. Dus niet dat drie wegen door een gebied zijn bewandeld of afgefietst, maar ook alle afgelegde, mogelijke plekken voor Klapeksters zijn bezocht.

AANTAL

Bij een losse waarneming voer je het aantal waargenomen exemplaren in. Heb je gekozen voor de optie 'gebied doorzocht', dan kan ook 0 worden ingevuld als je geen Klapeksters hebt gezien tijdens het doorzoeken van een gebied. De zogeheten 'nulwaarneming'. Deze waarnemingen zijn bijvoorbeeld belangrijk voor een analyse van de territoria van Klapeksters en hun gebiedenkeuze.

BIJZONDERHEDEN

Bij bijzonderheden kun je aanvullende informatie kwijt. Heb je een Klapekster met kleurringen gevonden, dan kun je bij 'gedrag' kiezen voor (kleur)ringdragend en de code hier invullen. Lees voor meer informatie over het kleurringproject hoofdstuk 5. Maar ook informatie over het overbruggen van (zeer) grote afstanden is welkom.

4.3 EXACTHEID GEGEVENS

Realiseer je bij het invoeren van een waarneming dat exactheid belangrijk is. Controleer daarom of alle gegevens juist zijn ingevuld voor je de waarneming invoert.

Denk bij het gebruik van een Pda of ander GPS-apparaat er aan dat je de coördinaten van de Klapekster zelf doorgeeft. Pda's waarbij het niet mogelijk is middels een topografisch kaartje de locatie van de vogel zelf in te voeren, geven namelijk de positie van de gebruiker aan. Corrigeer dit dus eventueel later bij je waarneming!

4.4 TELRESULTATEN DOORGEVEN VIA SOVON

Bij SOVON kun je als volgt waarnemingen doorgeven: open de website <http://www.sovon.nl> en vul linksboven je waarnemercode en wachtwoord in (indien hiermee onbekend kan men kijken onder "Hulp en instructie"). Op de welkomspagina voor online invoer kies je voor BSP (eerste optie). Het invoeren van de waarneming wijst zich vanzelf. Tot slot klik je op "Toevoegen".

Een laatste mogelijkheid is om de gegevens op te sturen per e-mail. Gebruik hiervoor het e-mailadres klapekster@waarneming.nl. Vermeld hierbij alle benodigde gegevens: datum, tijdstip, locatie (bijvoorbeeld atlasblok), aantal exemplaren, aantal tellers en eventuele verdere opmerkingen. Zodra jouw gegevens zijn verwerkt krijg je hier per e-mail een bevestiging van. Heb je na twee dagen nog geen bevestiging ontvangen? Stuur het dan voor de zekerheid nogmaals op.

4.5 HELP, MIJN WAARNEMING STAAT NIET IN HET PROJECTOVERZICHT

Het speciale invoerscherm binnen Waarneming.nl is alleen te gebruiken op de teldata zelf en een paar dagen er na. Waarnemingen welke via het 'gewone' invoerscherm worden ingevoerd, verschijnen niet direct in het speciale projectscherm. Deze moeten eerst worden toegevoegd. Heb je een waarneming via het gewone scherm ingevoerd, dan kan het dus even duren voor ze in het landelijk projectoverzicht verschijnen.

5. KLEURRINGEN

Symen Deuzeman en anderen onderzoeken vanaf 2002 plaatstrouw, verplaatsingen en overleving van Klapeksters. Hiertoe worden vogels voorzien van een unieke serie kleurringen. De vogels krijgen twee gekleurde ringen per onderpoot (kleuren: aluminium, oranje, rood, mint, blauw, donkergroen, geel en wit; zonder inscriptie). Een overzicht van de combinaties is te vinden op <http://www.cr-birding.be>. Hoewel veel Klapeksters terugkeren naar bekende winterterritoria, zijn ook verplaatsingen bekend van Twente naar Drenthe. Iedere afgelezen code, ook indien niet alle ringen werden gezien, is meer dan welkom. Dat geldt ook voor niet eerder gemelde waarnemingen van gekleurringde Klapeksters. Informatie graag sturen naar symen.deuzeman@sovon.nl. Waarnemers ontvangen een overzicht van alle waarnemingen die van de vogel bekend zijn.

6. EINDRESULTATEN

Gedurende de loop van het project zijn de waarnemingen te volgen via http://waarneming.nl/start_project.php. Het verwerken van alle gegevens, dubbeltellingen filteren, enz., zal enige tijd in beslag nemen. Via de websites van SOVON en Waarneming.nl zullen de uiteindelijke resultaten beschikbaar komen. Daarnaast zal er een overzichtsrapport worden gemaakt, welke opgestuurd zal worden aan de tellers en geïnteresseerden.

7. CONTACT

Op het forum van Waarneming.nl is een apart topic geopend voor de telling van deze winter. Op dit forum kun je niet alleen lezen of misschien iemand anders ook al een gebied heeft 'geclaimd' welke jij in gedachten had, (en waarbij misschien samenwerking dan mogelijk is), ook zijn er vragen en antwoorden te vinden welke ontstaan gedurende de telling.

Dit topic is hier te vinden: <http://forum.waarneming.nl/smf/index.php/topic.96749.0.html>

Voor vragen en/of opmerkingen zijn de coördinatoren altijd bereikbaar. Communicatie per mail heeft voorkeur.

De Klapekstertellingcoördinator namens Waarneming.nl is

Remco Wester
klapekster@waarneming.nl

Namens SOVON wordt de coördinatie verzorgd door

Fred Hustings
fred.hustings@sovon.nl

Mochten er in het veld nog dringende vragen blijken te zijn, dan kan er bij uitzondering telefonisch contact worden opgenomen met Remco Wester via 06 – 26 99 14 08.

Rest ons niets anders dan iedereen droog weer en succes te wensen! Bij voorbaat willen we iedere deelnemer alvast hartelijk danken voor zijn/haar inzet!

© Fochteloerveen, 5 maart 2008, Dirk Vogt

Waarneming.nl is een werkgroep van Stichting Natuurinformatie. Met 7,8 miljoen waarnemingen, 700.000 natuurfoto's en ruim 29.000 ingeschreven waarnemers is het de meest uitgebreide natuursite van Nederland. Voor informatie over Waarneming.nl kun je contact opnemen via info@waarneming.nl.

SOVON is een organisatie die zich bezighoudt met veldonderzoek aan vogels ten behoeve van natuurbescherming, beleid en wetenschap. Dit wordt gerealiseerd door middel van grootschalige tellingen waarbij duizenden vrijwilligers betrokken zijn. Kijk voor meer informatie op de website <http://www.sovon.nl>